

KRAJOBRAZ PO MISTRZOSTWACH EUROPY 2012

ROBERT DĘBIŃSKI

**RELIGIOUS SECURITY GUARANTEES DURING THE EUROPEAN
FOOTBALL CHAMPIONSHIP EURO 2012**
**GWARANCJE BEZPIECZEŃSTWA RELIGIJNEGO W CZASIE
TRWANIA MISTRZOSTW EUROPY W PIŁCE NOŻNEJ EURO 2012**

dr Robert Dębiński

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie
porucznik.debinski@simplusnet.pl

ABSTRACTS

For a long time in the human minds dilemmas related to the scope of liberty and freedom, security and duty, coercion, or violence has arisen. The border between these categories has been rarely talked about. The limit to the freedom or liberty is the safety of every person (Erasmus, 2012, p 46).

It is believed that freedom manifests itself in spontaneous interaction. It emboldens when there are no mechanisms of control and self-control inside and outside. Mass events including the European Football Championship EURO 2012 may endanger the safety of others because there is a large variety of the gathered, based on race, colour sex, language, religion, political opinion, national extraction or any other situation. Duty of the state is to ensure safety for each person appearing in Polish territory, including religious security.

The right to religious freedom and the right to security are fundamental rights which were requested earliest and most in the human history. The right to freedom of conscience and religion - more than any other fundamental rights- protects human being not only against the state and not just the minority against the majority, or a majority against any minority, but particularly against any threat, no matter from either side it could occur. Such right should be entitled to everyone.

The state should refrain from any interference in the sphere of the human being. Defining the boundaries of the sphere and permitted exceptions take place in international agreements and national laws.

Od dawna w myśli humanistycznej rozdziły się dylematy związane z zakresem wolności i swobody, bezpieczeństwa i obowiązku, przymu-

su czy przemocy. Rzadziej mówiono o przebiegającej granicy pomiędzy tymi kategoriami. Granicą dla wolności czy swobody jest bezpieczeństwo każdego człowieka (Erasmus, 2012, s. 46). Uważa się, że swoboda przejawia się w spontanicznym reagowaniu. Rozzuchwała, gdy nie funkcjonują mechanizmy kontroli i samokontroli wewnętrznej i zewnętrznej. Imprezy masowe, również Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, mogą zagrażać bezpieczeństwu innych osób, ponieważ występuje duża różnorodność zgromadzonych np. ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne, pochodzenie narodowe lub jakąkolwiek inną sytuację. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie każdemu człowiekowi znajdującemu się na terytorium Polski bezpieczeństwa, także bezpieczeństwa religijnego.

Prawo do wolności religijnej i prawo do bezpieczeństwa są prawami podstawowymi, których w dziejach ludzkich żądano najwcześniej i najbardziej zdecydowanie. Prawo do wolności sumienia i religii – bardziej niż jakiegokolwiek inne prawo podstawowe – strzeże człowieka nie tylko przed państwem i nie tylko mniejszości przed większością, czy też większości przed dowolną mniejszością, lecz także szczególnie przeciwko wszelkim zagrożeniom, bez względu na to, z którejkolwiek strony mogłyby się pojawić. Wspomniane prawo przysługuje każdemu człowiekowi. Państwo powinno powstrzymać się od jakiegokolwiek ingerencji w tę sferę życia osoby ludzkiej. Określenie granic tej sfery oraz dopuszczalnych wyjątków następuje w umowach międzynarodowych i ustawach krajowych.

KEY WORDS:

freedom, conscience, religion, belief, crime;

wolność, sumienie, religia, wyznanie, przestępstwo.

BEZPIECZEŃSTWO RELIGIJNE – PRÓBA ZDEFINIOWANIA

Bezpieczeństwo – stan niezagrożenia, spokoju, pewności. (Słownik, 1978, s. 147).

Bezpieczeństwo – jedna z najbardziej fundamentalnych wartości i potrzeb współczesnych struktur społecznych. Bez tego jakże unikatowego i podstawowego czynnika nie sposób wyobrazić sobie funkcjonowania twórców cywilizacji nowożytnej. Współczesne podejście do tematyki bezpieczeństwa postrzega bezpieczeństwo jako „stan i poczucie pewności, wolność od zagrożeń” (Zięba, 1989, s.10 za: Stańczyk, 1996). W opraco-

waniach z zakresu nauk społecznych można spotkać pojęcie bezpieczeństwa jako zdolność przetrwania, niezależność, tożsamość, możliwość rozwoju. W filozofii bezpieczeństwa należy widzieć występowanie negatywne dwóch wartościowanych zjawisk, po pierwsze – wyzwania, po drugie – zagrożenia. Wyzwania generują nowe sytuacje, w których występują niezbywalne potrzeby i odpowiednio do nich stosowne działania państwa lub grupy państw w celu osiągnięcia określonego stanu bezpieczeństwa. Stąd w jednych badaniach bezpieczeństwa, w różnym wymiarze, wyróżnia się wyzwania i zagrożenia, takie podejście bowiem może doprowadzić do obiektywnej oceny zjawiska bezpieczeństwa (Pokruszyński, 2011a, s. 10, 2011b, s. 8).

Inne metody badań nad bezpieczeństwem nakreślają kolejną alternatywną definicję terminu – bezpieczeństwo jest w tym przypadku pojmowane jako „proces, w którym poziom bezpieczeństwa ulega dynamicznym zmianom, wydaje się bowiem, że nie można wskazać na trwałe, raz ustanowione bezpieczeństwo” (Stańczyk, 1996, s. 16). Istotą bezpieczeństwa jest zatem „obiektywna pewność wynikająca z gwarancji nienaruszalnego przetrwania i swobód rozwojowych” (Stańczyk, 1996, s. 20). Powyższe definicje utworzone na podstawie badania bezpieczeństwa jednostki nakreślają pewien wyjątkowy aspekt terminu w odniesieniu do zorganizowanych grup społecznych.

W szczególności na uwagę zasługuje tutaj bezpieczeństwo narodu. We współczesnym świecie bowiem jedną z podstawowych granic międzyludzkich stanowi bariera etniczna oraz kulturowa. Co za tym idzie, największym zagrożeniem dla narodu jest inny naród. Bezpieczeństwo narodowe można zatem zdefiniować jako „zabiegi w obszarze stosunków międzynarodowych i wewnętrznych oraz przedsięwzięcia ochronne i obronne, które mają na celu stworzenie korzystnych warunków funkcjonowania państwa” (Kitler, 2002, s. 18). To przecież zasadniczym celem państwa jest zabezpieczenie interesów narodowych (Jakubczak, 2003, s. 16).

Bezpieczeństwo jest naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, a także podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych. Jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Człowiek, grupa społeczna, państwo, organizacja międzynarodowa starają się oddziaływać na swoje otoczenie zewnętrzne i sferę wewnętrzną, by usuwać, a przynajmniej oddalać zagrożenia, eliminując własny lęk, obawy, niepokój i niepewność. Zagrożenia mogą być skierowane na zewnątrz i do wewnątrz; tak samo powinny być skierowane działania w celu ich likwidowania (Rotfeld, 1986,

s. 14–15). Ludzie żyjący w XXI wieku często są zaskakiwani zagrożeniami pojawiającymi się z różnych stron. Zatem potrzebują oparcia, wciąż nowych gwarancji prawa do szeroko pojętej wolności. Obecnie popularnym terminem odzwierciedlającym wspomniane gwarancje stało się bezpieczeństwo. Pojawiają się nowe kierunki na uczelniach wyższych wyrażające potrzebę współczesnego człowieka do otoczenia ochroną prawa do wszelkiej wolności. Do zagwarantowania wszelkich praw należnych człowiekowi. Dlatego co pewien czas wyłania nowa kategoria gwarancji określana terminem bezpieczeństwo.

Wyróżnia się następujące rodzaje bezpieczeństwa:

- ze względu na obszar, jaki obejmuje – bezpieczeństwo globalne, bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo regionalne, bezpieczeństwo narodowe;
- ze względu na stosunek do obszaru państwa – bezpieczeństwo zewnętrzne i bezpieczeństwo wewnętrzne;
- ze względu na dziedzinę, w jakiej występuje – bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo energetyczne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo informatyczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo kulturowe; bezpieczeństwo fizyczne i bezpieczeństwo socjalne; bezpieczeństwo strukturalne i bezpieczeństwo personalne (Słownik, 2000, s. 17).

Prof. B. Sitek (2012, s. 169) mówi zaś o nowej kategorii bezpieczeństwa, a mianowicie o bezpieczeństwie prawnym, które to od pewnego czasu stało się ważnym składnikiem treści idei prawa, instrumentem interpretacji prawa oraz jego tworzenia.

Skoro występuje tak duża różnorodność terminu bezpieczeństwo i tak wiele płaszczyzn obejmuje swoimi gwarancjami, nie będzie przesadą wprowadzenie pojęcia bezpieczeństwo religijne. Wyznawcy różnych religii czy przekonań też oczekują i potrzebują gwarancji, które będą zabezpieczały prawo do wolności religijnej i swobodne praktykowanie swojej religii lub przekonania.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka w art. 18. stanowi, że: „Każda osoba ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii; prawo to obejmuje wolność zmiany swej religii lub przekonań, jak również wolność manifestowania swej religii lub przekonań, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, poprzez nauczanie, praktyki religijne, sprawowanie kultu i rytuałów”.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych powtarza zapis Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z tą różnicą, że zapis dokonany w Pakcie posiada moc wiążącą dla państw stron ratyfikacji tego dokumentu, a nie jedynie charakter deklaratoryjny. Stwierdza on w art. 18. ust. 1.: „Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo to obejmuje wolność posiadania lub przyjmowania religii lub przekonań według własnego wyboru oraz do uzewnętrzniania indywidualnie czy wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań przez uprawianie kultu, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie”. Dodaje przy tym, że „nikt nie może podlegać przymusowi, który stanowiłby zamach na jego wolność posiadania lub przyjmowania wyznania albo przekonań według własnego wyboru” (art. 18. ust. 2., Międzynarodowy). Ponadto zakres podmiotowy prawa do wolności myśli, sumienia i religii prezentuje art. 19. W świetle tego przepisu „Każdy człowiek ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów” (art. 18. ust. 1, Międzynarodowy).

Powyższe dokumenty stanowią przykład zagwarantowania każdemu człowiekowi prawa do wolności myśli, sumienia i religii w prawodawstwie międzynarodowym. Prawo międzynarodowe gwarantuje zatem każdemu człowiekowi wolność religijną i zobowiązuje do jej przestrzegania. Inaczej mówiąc, zabezpiecza prawo do tej szczególnej wolności. Nie będzie przesadą użycie w tym miejscu pojęcia bezpieczeństwo religijne. Umowy międzynarodowe, jak i ustawy krajowe gwarantują prawo do wolności myśli, sumienia i religii, czy używając innego określenia: zapewniają każdemu człowiekowi bezpieczeństwo religijne.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO BEZPIECZEŃSTWU RELIGIJNEMU

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53. stanowi:

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.

3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48. ust. 1. stosuje się odpowiednio.
4. Religia Kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.
5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.
6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.
7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania (Konstytucja, 1997) .

Wolność sumienia i religii należy do podstawowych praw osobistych każdego człowieka, których ochronę gwarantuje Konstytucja RP. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie każdemu człowiekowi znajdującemu się na terytorium Polski bezpieczeństwa, w tym także bezpieczeństwa religijnego, czyli ochrony w razie naruszenia jego przez kogokolwiek. Jednak zadaniem odpowiednich organów państwowych jest również przewidywanie jakichkolwiek zagrożeń, które miałyby zagrozić bezpieczeństwu, i eliminowanie ich, czyli niedopuszczenie do nich. Imprezy masowe, takie jak chociażby Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, mogą sprzyjać przestępstwom tego typu, ponieważ występuje duża różnorodność zgromadzonych ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub jakiegokolwiek inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakąkolwiek inną sytuację (art. 2., Powszechnej). Stopień zapewnienia bezpieczeństwa pod każdym względem, jest miernikiem demokratyzacji życia społecznego w państwie.

Zmiany ustrojowe państwa polskiego zainicjowane w 1989 r. spowodowały reformę prawa karnego w celu dostosowania go do wymogów demokratycznego państwa prawa i międzynarodowych standardów praw człowieka. Bezpieczeństwo religijne podlega ochronie karnej na podstawie Ustawy z 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny (DzU z 1997 nr 88 poz. 553 ze zm.). Gwarancjom tej ochrony ustawodawca poświęcił rozdział XXIV, zatytułowany „Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania”.

W rozdziale tym wyróżnia trzy typy przestępstw godzących w bezpieczeństwo religijne:

- przestępstwo dyskryminacji religijnej;
- przestępstwo złośliwego przeszkadzania w wykonywaniu aktów religijnych;
- przestępstwo obrazy uczuć religijnych.

PRZESTĘPSTWO DISKRYMINACJI RELIGIJNEJ

Kodeks karny w art. 194. stanowi: „Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2” (Kodeks, 1997).

Czyn zabroniony w tym przepisie określa się mianem dyskryminacji religijnej lub dyskryminacji wyznaniowej (Mezglewski, Misztal, Stanisław, 2008, s. 113). Dyskryminacja oznacza ograniczanie człowieka w jego prawach, które przysługują mu na zasadzie równości. Gwarantuje zaś Konstytucja: „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne”(art. 32. ust. 1. Konstytucji). Takie odmienne traktowanie stanowi naruszenie godności osoby ludzkiej. „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych” (art. 30 Konstytucji). Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 32. ust. 2. wprost stanowi: „Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Zatem zakaz ten obejmuje swoim zasięgiem również dyskryminację ze względu na przekonania religijne. Podmiotem popełnienia przestępstwa dyskryminacji może być każdy, kto swoim postępowaniem wyczerpuje znamiona czynu zabronionego w myśl art. 194. Zatem osoba, która w chwili popełnienia przestępstwa ukończyła 17 lat i spełnia warunki poczytalności określone w art. 31. § 1. kodeksu karnego - „Nie popełnia przestępstwa, kto, z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych, nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem”. Wymogi te dotyczą wszystkich przestępstw przeciwko wolności sumienia i religii.

Ogólną zasadą w kodeksie karnym jest, że odpowiedzialności karnej podlega ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat

(art. 10. § 1. Kodeks, 1997). Jednak w stosunku do sprawcy, który popełnił występki (wszystkie przestępstwa zamieszczone w rozdziale XXIV, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania” mają charakter występków) po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają (art. 10. § 4. Kodeks, 1997).

Kodeks karny wyraźnie określa motyw działania sprawcy przestępstwa dyskryminacji religijnej. Motywem tym jest przynależność wyznaniowa albo bezwyznaniowość osoby pokrzywdzonej. Przez przynależność wyznaniową należy rozumieć zespół określonych cech przesądzających o uczestnictwie w określonej wspólnotie religijnej. Bezwyznaniowość osoby zaś oznacza brak przynależności do wspólnoty religijnej, wyrażający się areligijnym światopoglądem (Krukowski i Warchałowski, 2000, s. 292). Na uwagę zasługuje również określenie w art. 194. praw przysługujących człowiekowi, a nie obywatelowi, co do nie dawna było powszechne w zapisach ustawowych i kodeksowych. Tego typu zapis świadczy o szerszym podejściu do tej ochrony. Ponadto zapis taki podkreśla, że prawo do wolności sumienia i religii jest prawem naturalnym, posiadającym swoje źródło w godności osoby ludzkiej i z tego powodu przynależy każdemu człowiekowi.

Kodeks karny nie stanowi konkretnie, na czym miałyby polegać ograniczenie w przysługujących prawach danej osoby. Z tego wynika, że przestępstwo dyskryminacji religijnej może polegać na ograniczeniu kogokolwiek w korzystaniu z wszelkiego rodzaju przysługujących praw, a w szczególności tych, które są zagwarantowane przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej. Zatem czyn może przybierać formę zarówno działania, jak i zaniechania działania, których skutkiem jest ograniczenie osoby pokrzywdzonej w korzystaniu z przysługujących jej praw. Przestępstwo uważa się za dokonane po zaistnieniu skutku w postaci faktycznego ograniczenia kogoś w przysługujących mu prawach (Mezglewski i in. 2008, s. 114). Przestępstwo zaistnieje wówczas, gdy ograniczenie zostanie dokonane. Przestępstwo może być popełnione tylko umyślnie. Sprawca musi działać świadomie, zaś aspekt przynależności wyznaniowej albo bezwyznaniowości drugiej osoby powinny być motywem jego działania mającego na celu ograniczenie tej osoby w jej prawach (Krukowski i Warchałowski, 2000, s. 293).

PRZESTĘPSTWO ZŁOŚLIWEGO PRZESZKADZANIA W WYKONYWANIU AKTÓW RELIGIJNYCH

Kodeks karny w art. 195. stanowi: „§ 1.:Kto złośliwie przeszkadza publicznie wykonywaniu aktu religijnego Kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym” (Kodeks, 1997).

Powyższy zapis został zaczerpnięty z art. 174. kodeksu karnego z 15 lipca 1932 r. (DzU z 1932 nr 60 poz. 571.). W tym przypadku przestępstwo polega na złośliwym przeszkadzaniu w wykonywaniu aktu religijnego, pogrzebu, uroczystości lub obrzędów żałobnych. Przez przeszkadzanie należy rozumieć wszelkie zachowania, które zakłócają powagę wykonywanego aktu religijnego, uniemożliwiają lub utrudniają jego prawidłowy przebieg lub udział w nim innych osób. Ponadto działania te muszą być nacechowane złośliwością, czyli świadome, dobrowolne i zamierzone, spowodowane chęcią dokuczenia innym (Krukowski i Warchałowski, 2000, s. 293). Określenie zaś akt religijny oznacza nie tylko akt kultu, lecz także wszelkie czynności o charakterze religijnym. Chronione czynności muszą mieć charakter publiczny, tzn. powinny być wykonywane w takich okolicznościach, w których udział lub ich postrzeganie możliwe jest dla nieokreślonej liczby osób. Warunek publiczności spełnia sama możliwość dostrzeżenia działania ze względu na jego miejsce, sposób lub okoliczności. Przedmiotem ochrony w tym przypadku jest prawo ludzi wierzących do niezakłóconego uczestniczenia w obrzędach religijnych, realizowanych zgodnie z zasadami ich wyznania. Natomiast przedmiotem odpowiedzialności jest przeszkadzanie, czyli działanie, które stwarza rzeczywiste utrudnienia w realizacji aktu religijnego (Mezglewski i in. 2008, s. 114). Zabronione zachowanie polega przede wszystkim na przeszkadzaniu w czynnościach wykonywanych grupowo, między innymi takich jak nabożeństwa, procesje. Omawiany artykuł 195. § 1. obejmuje ochroną zarówno grupowe czynności o charakterze religijnym, jak również indywidualne akty religijne. Pod warunkiem, że będą one wykonywane publicznie. Za przykład może posłużyć modlitwa przy przydrożnej kapliczce czy partyzanckiej mogile. Cechą charakterystyczną analizowanego przestępstwa jest złośliwość działania sprawcy, zarówno względem społeczności, jak i indywidualnych osób. Jednak należy rozróżnić złośliwość działania sprawcy od działania faktycznego, które to stwarza utrudnienia w realizacji czynności

o charakterze religijnym, ale nieposiadającego znamion złośliwości. Tego typu zachowania, nie podlegają odpowiedzialności karnej.

„Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym” – tak stanowi art. 195. § 2. kodeksu karnego. „Tej samej karze...” tzn. grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Powyższy zapis prezentuje inny typ przestępstwa aniżeli ten, który został wcześniej omówiony. Ten rodzaj przestępstwa różni się od poprzedniego przedmiotem działania sprawcy oraz brakiem wymogu publicznego wykonywania obrzędu. Przedmiotem działania sprawcy są w tym przypadku: pogrzeb, uroczystości lub obrzędy żałobne. Chodzi o czynności mające związek z pochowaniem zwłok ludzkich. Ustawodawca nie precyzuje charakteru sprawowania tych czynności. Zatem mogą to być obrzędy zarówno o charakterze religijnym, jak i świeckim. Dla zaistnienia przestępstwa nie jest konieczny warunek publiczności obrzędu. Jednak w rzeczywistości posiadają zwykle taki właśnie wymiar (Mezglewski i in. 2008, s. 115).

PRZESTĘPSTWO OBRAZY UCZUĆ RELIGIJNYCH

Kodeks karny w art. 196. stanowi: „Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Powyższy zapis został zaczerpnięty z art. 198. kodeksu karnego z 1969 r, który z kolei przejął ten zapis z niechlubnego dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania (art. 5.). Dekret ten uchylił przepisy kodeksu karnego z 1932 r. Szczególnie chodzi o art. 172., który stanowił o publicznym bluźnierstwie przeciw Bogu oraz o art. 173. stanowiącym o lżeniu uznanych prawnie wyznań, związków religijnych, ich dogmatów, wierzeń i obrzędów (Wąsek, 1995, s. 32).

Spśród omawianych przestępstw godzących w wolność sumienia i religii najistotniejsze znaczenie posiadać będzie obraza uczuć religijnych. Przez obrazę uczuć religijnych należy rozumieć takie zachowanie, które członkowie danej wspólnoty religijnej odbierają jako poniżające lub obelżywe dla przedmiotu tych uczuć, w szczególności dla przedmiotu czci religijnej lub miejsc sprawowania czynności religijnych (Krukowski i Warchałowski, 2000, s. 294). W celu zaistnienia przestępstwa konieczne jest wystąpienie skutku w postaci obrażenia uczuć religijnych innych osób.

Zniewaga musi dotyczyć konkretnych osób. Dlatego dla stwierdzenia popełnienia przestępstwa, oprócz obiektywnej oceny konieczne jest uwzględnienie subiektywnych odczuć związanych z czynem przez osoby nim dotknięte. O obrazie uczuć mówi się wówczas, kiedy to konkretne osoby czują się dotknięte postępowaniem sprawcy. Ponadto zniewaga przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych musi dokonać się publicznie. To znaczy powinna być uczyniona w taki sposób, aby dotarła do szerokiego kręgu osób (Mezglewski i in. 2008, s. 116). Sposoby dotarcia zaś są różne. Zarówno może dokonać się w sposób słowny, jak i za pomocą druku, obrazu czy wszelkiego rodzaju technik teleinformacyjnych. Ponadto nawet z wykorzystaniem gestu bądź rysunku. Zatem sposobów przekazu jest wiele.

Przedmiotem czci religijnej w myśl art. 196. kodeksu karnego jest każdy przedmiot mający ścisły związek z oddawaniem tego rodzaju czci. Będą to symbole, obrazy, figury, przedmioty służące do sprawowania kultu religijnego, takie jak np. naczynia, księgi liturgiczne, różańce itp. Oczywiście przedmiotem czci religijnej będzie przede wszystkim Bóg, jak również inne osoby, otaczane przez wiernych szczególną czcią.

Ustawodawca w omawianym art. 196. otacza ochroną także miejsca przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych. Tego rodzaju miejscami będą te, które w sposób szczególny zostały przystosowane do sprawowania kultu oraz innych czynności religijnych dla szerokiego kręgu ludzi. Mogą mieć one charakter trwały, jak i tymczasowy. Posiadające charakter trwały to te, które trwale służą wykonywaniu aktów kultu religijnego. Do nich zalicza się między innymi kościoły, kaplice, synagogi, zbory czy cerkwie. Posiadające charakter tymczasowy to te, które w sposób przejściowy służą publicznemu wykonywaniu obrzędów religijnych np. w związku z mszą św. polową, procesją czy nabożeństwem. Zabronione zachowanie może polegać np. na znieważeniu miejsca odprawiania mszy św. podczas pielgrzymki lub placów i ulic wykorzystywanych do obrzędów religijnych podczas uroczystości Bożego Ciała czy wszelkiego rodzaju procesji.

Do zaistnienia przestępstwa w myśl art. 196. kodeksu karnego konieczne jest działanie sprawcy w celu obrażenia uczuć religijnych innych osób. W tym przypadku chodzi o zamiar bezpośredni. Jednak za nieuzasadnione należy uznać ograniczenie umyślności do zamiaru bezpośredniego. Ponadto przestępstwo zaistnieje również wtedy, gdy sprawca planując jakies działanie, przewiduje możliwość zaistnienia skutku przestępnego i to ak-

ceptuje. W tym przypadku chodzi o zamiar ewentualny (Mezglewski i in. 2008, s. 117). Zatem przestępstwo określone w art. 196. kodeksu karnego posiada charakter umyślny. Sprawca ponosi za nie odpowiedzialność już wtedy, gdy co najmniej godził się na obrażanie uczuć religijnych innych osób wskutek swojego niewłaściwego zachowania.

Zawarte w omawianym art. 196. kodeksu karnego zachowanie sprawcy polegające na publicznym znieważeniu przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych godzi w prawo człowieka do wolności. Szczególnie narusza prawo do wolności sumienia i religii. Tym samym zostaje naruszone bezpieczeństwo religijne innych osób. Historia przepisu zawartego w art. 196., jego obowiązujące brzmienie – „Kto obraża uczucia religijne innych osób” oraz określenie indywidualnego przedmiotu ochrony jako „uczucia religijne” stanowią wskazówkę, że celem ustawodawcy była ochrona prawa do wolności sumienia i religii w wymiarze wewnętrznym. Aspekt wewnętrzny zawiera bogatą strukturę psychiczną człowieka. Obejmuje akty i stany poznawcze, emocjonalne i wolitywne człowieka oraz ujmuje relację pomiędzy podmiotem a przedmiotem czci religijnej. Jednak należy pamiętać, że elementy wewnętrznego aspektu religii przejawiają się również na zewnątrz w konkretnym zachowaniu (Janyga, 2010, s. 182).

Analizując art. 196. kodeksu karnego, można stwierdzić, że przedmiotem ochrony nie są jedynie uczucia religijne, lecz prawo każdego człowieka do wolności sumienia i religii. Sprawca dopuszczający się przestępstwa obrazy uczuć religijnych, znieważając przedmiot czci religijnej lub miejsca przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, okazuje w rzeczywistości pogardę nie samym przedmiotom określonym w artykule lecz osobom lub wartościom, które dane przedmioty czy miejsca symbolizują lub uosabiają (Janyga, 2010, s. 191).

Jednak w świetle omawianego artykułu nie można utożsamiać z przestępstwem rzeczowej i merytorycznej krytyki dotyczącej zasad obowiązujących w doktrynie jakiejś wspólnoty religijnej. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 54. stanowi: „Každemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. W świetle tego zapisu każdy człowiek posiada konstytucyjne prawo wypowiedzenia ocen. Warunek stanowi, aby wypowiedzany osąd nie zawierał treści poniżających, obelżywych bądź nie został za taki uznany poprzez zastosowaną niewłaściwą formę. Tego typu zasady dotyczą również prezentowania treści religijnych w dziełach artystycznych. Prawo

karne z jednej strony nie powinno stanowić ograniczenia dla artystów. Z drugiej zaś, jest gwarantem zachowania przez artystę szacunku wobec uczuć religijnych innych osób i niedopuszczenia do popełnienia przestępstwa obrazy uczuć religijnych (Mezglewski i in. 2008, s. 117).

Zatem można powiedzieć, że zapis art. 196. kodeksu karnego, podobnie, jak i omawianych wcześniej art. 194. i 195., stanowią gwarancję bezpieczeństwa religijnego.

Przyglądając się gwarancjom bezpieczeństwa religijnego obowiązującym w czasie trwania Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, a zamieszczonym w kodeksie karnym w rozdziale XXIV, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania”, należy zwrócić uwagę na odpowiedzialność karną, o której mowa także w innych miejscach wspomnianego kodeksu.

Bezpieczeństwo religijne podlega ochronie karnej także w rozdziale XVII pod tytułem „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne”. Art. 119. stanowi:

„§ 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
§ 2. Tej samej karze podlega, kto publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa określonego w § 1”.

Gwarancjom bezpieczeństwa religijnego ustawodawca poświęcił również rozdział XXXII, zatytułowany „Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”. W rozdziale tym następujące artykuły stanowią:

Art. 257.: „Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Art. 260.: „Kto przemocą lub groźbą bezprawną udaremnia przeprowadzenie odbywanego zgodnie z prawem zebrania, zgromadzenia lub pochodu albo takie zebranie, zgromadzenie lub pochód rozprasza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Art. 262. „§ 1.: Kto znieważa zwłoki, prochy ludzkie lub miejsce spoczynku zmarłego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Kto ograbia zwłoki, grób lub inne miejsce spoczynku zmarłego, podlega

karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

PODSUMOWANIE

Wolność sumienia i religii należy do podstawowych praw osobistych każdego człowieka, których ochronę gwarantuje Konstytucja RP. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie każdemu człowiekowi znajdującemu się na terytorium Polski bezpieczeństwa, w tym także bezpieczeństwa religijnego. Do zadań odpowiednich organów państwowych należy przewidywanie i eliminowanie i

niedopuszczanie do jakichkolwiek incydentów, które to miałyby zagrozić bezpieczeństwu. Imprezy masowe, takie jak chociażby Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012, mogą sprzyjać przestępstwom tego typu, ponieważ występuje duża różnorodność zgromadzonych ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub jakiegokolwiek inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakąkolwiek inną sytuację (art. 2., Powszechna). Stopień zapewnienia bezpieczeństwa pod każdym względem jest miernikiem demokratyzacji życia społecznego w państwie. Nikt nie może czuć się zagrożony lub ograniczony w zakresie korzystania z przysługującego każdemu człowiekowi prawa do wolności sumienia i religii. Poza sytuacjami koniecznymi ze względu na bezpieczeństwo lub porządek publiczny, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób, ustanowionymi tylko w ustawie (art. 31. ust. 3., Konstytucja). Prawo do wolności religijnej zakłada uzewnętrznianie indywidualnie czy wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań przez uprawianie kultu, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Nie można dopuścić do tego, aby w państwie demokratycznym osoby bały się uzewnętrzniać swoją religię poprzez uczestniczenie w obrzędach, czy bały się okazywać ją w inny sposób, ponieważ planowany jest np. przemarsz kibiców na stadion w związku z meczem piłki nożnej w ramach EURO 2012. Nie można dopuścić do tego, aby w państwie demokratycznym jakiegokolwiek imprezy masowe, w tym sportowe, były okazją do dyskryminacji religijnej, do złośliwego przeszkadzania w wykonywaniu aktów religijnych, obrażania uczuć religijnych innych osób. Niezależnie od wyznawanej religii czy przekonania.

W strukturze bezpieczeństwa narodowego zawiera się bezpieczeństwo wewnętrzne jako podstawowa część bezpieczeństwa państwa. To

bezpieczeństwo wewnętrzne w swojej istocie stoi na straży konstytucji, suwerenności, spokoju społecznego, bytu narodowego, wolności i praw człowieka. Bezpieczeństwo wewnętrzne, można powiedzieć, zapewnia trwanie, przetrwanie i rozwój jednostki oraz grup społecznych na terytorium państwa. Stąd każdemu rodzajowi zagrożenia odpowiadają określone kategorie bezpieczeństwa. Wśród tych kategorii swoje miejsce znajduje bezpieczeństwo religijne obejmujące ochroną prawo do wolności religijnej i gwarantujące swobodne praktykowanie religii lub przekonania (Pokruszyński, 2012, s.154).

REFERENCES

- Erasmus E. (2012). Dylematy w wychowaniu; wolności i bezpieczeństwa, swobody i przymusu czy obowiązku... W: *Journal of Modern Science*. Tom (1/12/2012), ss. 35-103.
- Jakubczak r. (2003). *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*. Warszawa: Wydawnictwo Bellona.
- Janyga W. (2010). *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym w świetle współczesnego pojmowania wolności sumienia i wyznania*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Kitler W. (2002). *Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System*. W: *Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej*.
- Krukowski J. i Warchałowski K. (2000). *Polskie Prawo Wyznaniowe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Mezglewski A., Misztal H i Stanisz P. (2008). *Prawo wyznaniowe*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK.
- Pokruszyński W. (2012). *Bezpieczeństwo teoria i praktyka (Podręcznik akademicki)*. Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.
- Pokruszyński W. (2011). *Filozoficzne aspekty bezpieczeństwa*. Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.
- Pokruszyński W. (2011). *Polityka a strategia bezpieczeństwa*. Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.
- Rotfeld A. (1986). *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- Sitek B. (2012). Bezpieczeństwo prawne a wertykalna wielowarstwowość systemów prawnych. W: *Journal of Modern Science*. Tom (1/12/2012), ss. 167 – 183.
- Słownik języka polskiego* (1978). M. Szymczak (red.): tom I. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Słownik terminów z zakresu psychologii dowodzenia i zarządzania* (2000). J. Borkowski, M. Dyrda,
- L. Konarski, B. Rokicki (red.), Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej.
- Stańczyk J. (1996). *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.
- Wąsek A. (1995). Przepęstwa przeciwko przekonaniom religijnym de lege lata i de lege ferenda. W: *Państwo i Prawo*, z. 7, ss. 27–41.
- Zięba r. (1989). Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych. W: *Sprawy Międzynarodowe*, nr 10, ss. 9–50.

USTAWODAWSTWO

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 roku, DzU 1997 nr 78 poz. 483.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Nowy Jork, 16 XII 1966), DzU 1977 nr 38 poz. 167.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (Paryż, 10 XII 1948). W: B. Gro-nowska, T. Jasudowicz
- i C. Mika (red.), *Prawa Człowieka, Dokumenty międzynarodowe* (ss. 15–20). Toruń
- (1996): Wydawnictwo Comer.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 roku - Kodeks karny, DzU 1932 nr 60 poz. 571.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny, DzU 1997 nr 88 poz. 553.